Engin Erkiner: Günay Aslan'ın "sürgün halleri" yazısını okuyunca sürgün üzerine yazmak şart oldu. Aslında "sürgün üzerine" derken yanlış bir belirleme kullanıyorum. Yıllardan beri kendimi sürgünde hissetmiyorum, ama lafın gelişi böyle kullanılıyor işte…

İnsan değişebilen bir varlıktır. Türkiye'nin bir tarafında doğmuşsunuz… Orada büyümüş, okumuş, sosyalize olmuşsunuz. Orada devrimci olmuşsunuz, yoğun bir pratik yaşamışsınız, arkadaşlarınız olmuş ve derken bir gün ve genellikle de 12 Eylül'den sonra ülke dışına çıkmak zorunda kalmışsınız. Başlangıçta ülkenizi özlememeniz mümkün değil, ama sonrası da var.

Öncelikle geldiğiniz yerde ne yaptığınız önemli. Türkiye'de iken politik bir insan iseniz, bulunduğunuz yerde de öyle olmanız gerekir. 1980'li yıllarda böyle olmak hiç sorun değildi. Binlerce kişinin katıldığı yürüyüşler, sürekli oradan oraya koşturmak, Türkiye'deki şu veya bu olayla ilgili kampanyalar…

Şunun belirtilmesi gerekir: bizler oldukça şanslı sürgünlerdik. Bir Avrupa ülkesine gelmiş Latin Amerika'dan bir sürgüne göre karşılaştırılamayacak kadar fazla olanağımız vardı. Yalnızlık, dil bilmeme nedeniyle iletişimsizlik, yol iz bilmemek gibi sorunları neredeyse hiç yaşamadık. Zira bir boş bir alana değil, ülkemiz insanının hem de çok sayıda bulunduğu bir alana geldik. İçimizden kim çevresizlik, iletişimsizlik gibi sorunlarla karşılaştı. Oysa ki, bunlar bir sürgünün tipik tecrübeleridir. Biz bunları yaşamadık.

Derken o yıllar bitti ve “bulunduğunuz yerde ne yaptığınız” konusu gelip gündeminizin ortasına oturdu. Politik insan her yerde politiktir. İster sosyalist olun ister insan hakları savunucusu, dünyanın her tarafında yapabileceğiniz bir şey vardır.

Almanya Avrupa’daki en hareketli ülkelerden bir tanesi… Eğer bu ülkede yapılacak bir şey bulamazsanız, dünyanın başka hiçbir yerinde bulamazsınız. Bırakın Alman kurumlarını, bu ülkede 3,5 milyon Türk ve Kürt yaşıyor (vatandaş olanlar dahil) Mesela göçmenlik konusuyla ilgilenebilirsiniz. 15 yıl kadar ben de böyle yaptım ve giderek bu konudan soğudum. Kendini Türkiye’ye göre konumlandırmak ve hep aynı şeyleri tekrarlamak bu alanın tipik göstergeleridir. Gerçekte ise göçmenlik büyük bir konudur. Konuyla ilgili teori de özellikle 1990 sonrasında hayli büyüdü. Yeni kavramlar var ve tabii bunları duyan kaç kişi var. Örneğin ulusötesi mekan anlamına gelen “transnational space” belirlemesini duyan olmamış ve bu arkadaşların bazıları da politik düzeyde değişik parti kademelerinde “göçmen hakları”nı savunuyorlar. Söylem hep aynı: FDP’den göçmen bir politikacıyla, SPD’den ya da Sol Parti’den olan arasında göçmenlik konusunda fazla bir söylem farkı bulamazsınız. “Dinlemeye bile tahammül edemiyorum” dersem abartmış sayılmam.

Göçmenlikle ilgilenmek hiç de şart değil, zira konu o kadar çok ki…

Sürgünlükte karşınızdaki esas sorun şudur: yeniden sosyalize olmak ya da yeni bir sosyalizasyon daha yaşamak… Bulunduğunuz ülkenin dilini bilmek burada önemlidir ama çok önemli de değildir. Almanya’nın toplumsal mekanizmaları, politik işleyiş, insan davranışları, önemli ve önemsiz konular Türkiye’dekinden çok farklı. Yeniden sosyalize olmak demek bunları içselleştirmek ya da en azından garipsememek demektir. Bu durum sizi Türkiyeliler ile Almanlar arasında iki farklı davranış tarzına girmeye de mecbur edebilir.

Bir başka nokta daha var tabii…

Geldiğiniz ülke 20-25 yıl öncesinde sizin bıraktığınız ülke değil artık. İnsanlar da öyle değiller… İletişimin bu kadar kolaylaştığı bir dünyada aslında bunu herkesin görebilmesi gerekir. O insanlar ve o ülke yok artık, başka bir şey var. Varolan daha olumlu ya da olumsuz olabilir, ama eski olan yok artık… Geldiğiniz ülkede sizi bekleyen bu yeni artık, eski değil…

Konuşmanın kolay, yapmanın zor olduğunu biliyorum. Üstelik sürgün konusunda son derece şanslı bir insanım ve benim olanaklarıma sahip olmayan insanlara “siz de böyle yapın” demenin tümüyle yanlış olduğunu da biliyorum.

Türkiye’de iken hayatım hep büyük kentlerde geçti. Deyim yerindeyse “metropol insanıyım”… Dolayısıyla Avrupa kentlerine uyumum hiç zor olmadı. Hele 1981’de geldiğim Paris’i o kadar sevmiştim ki, Fransızca bilmediğim halde kendimi bu kentten hissetmem için birkaç ay yetti. Hayatımın en zor mekan ayrılığı ise, Paris’ten ayrılıp Almanya’ya –Köln’e- gelmektir. Bu ülkeye yıllarca uyum sağlayamadım. Fırsatını buldukça Paris’e giderdim. Sonra özellikle kent değiştirip Frankfurt’a gelince bulunduğum ülkeye uyumum daha hızlı oldu. Neden bilmiyorum, Frankfurt bana iyi geldi. Belki yıllarımı geçirdiğim Ankara’ya benziyor, o nedenle…

Sürgün, hele de Almanya’da sürgün büyük bir olanaktır. Bunu Türkiye’den iki arkadaşım –ikisi de tanınmış yayınevlerinin editörleriydiler- özellikle belirtmişti: “iyi ki gittin buradan… Sen geliştin, biz burada kuruduk kaldık!” Entelektüel yaşam tam bir rezalet… 1970’li hele de 1960’lı yıllarda bugünkü durumla karşılaştırılamayacak kadar düzeyliydi… Bu durumda sürgün karşınıza iyi bir olanak olarak çıkıyor. Şunu unutmamak gerekir tabii: olanağın varlığı yetmez,

olanağı değerlendirebilmek gerekir. Değerlendiremezseniz en iyi olanak bile işe yaramaz.

Sürgün bir olanaktır. Hele de bu dönemde ve de Almanya’da…